

УДК 159.922.73: 618.17-008.8

Проблема ставлення дівчат-підлітків із розладами менструального циклу до порушень репродуктивного здоров'я в контексті теорії установки

Беляєва О.Е.

Стаття присвячена дослідженню феноменології ставлення до хвороби дівчат-підлітків із порушеннями менструального циклу на підставі якісного та кількісного аналізу результатів інтерв'ю. Розглядаються питання наявності попередньої поінформованості підлітків щодо можливих порушень менструації, стратегії їх реагування при появі ознак нерегулярності та особливості визнання дівчатами гінекологічного порушення як хвороби. Встановлено, що суб'єктивні труднощі визнання менструальних порушень як відхилення від здорового розвитку мали зв'язок із пізнім інформуванням підлітків щодо менструації.

Ключові слова: дівчата-підлітки, фіксовані установки, порушення менструального циклу, ставлення до репродуктивного здоров'я.

Статья посвящена исследованию феноменологии отношения к болезни девочек-подростков с расстройствами менструального цикла на основе качественного и количественного анализа результатов интервью. Рассматриваются вопросы наличия предварительной информированности подростков в отношении возможных нарушений менструации, стратегии их реагирования при появлении признаков нерегулярности, особенности признания девочками гинекологического нарушения как заболевания. Установлено, что субъективные трудности признания менструальных нарушений как отклонения от здорового развития были связаны с поздним информированием подростков о менструации.

Ключевые слова: девочки-подростки, фиксированные установки, нарушения менструального цикла, отношение к репродуктивному здоровью.

The article deals with researching of phenomenology of the relation to illness of adolescent girls with disorders of menstrual cycle. Investigation based on the qualitative and quantitative analysis of results of interview. Questions of presence of preliminary knowledge of adolescents concerning possible disorders of menstruation, strategy of their reaction are considered at occurrence of signs of an irregularity, feature of recognition girls of gynecologic disorders as diseases. It is established, that subjective difficulties of a recognition menstrual disorders as deviations from healthy development have been connected by adolescents with late informing about menstruation.

Key words: adolescent girls, attitudes, disorders of menstrual cycle, relation to reproductive health.

Проблема збереження репродуктивного потенціалу молоді набуває великого значення в сучасному суспільстві, обумовлюючи майбутнє нашої держави. Формування репродуктивного здоров'я людини – складний і тривалий процес, найбільш відповідальним етапом якого постає пубертатний період, коли відбувається бурхливий розвиток індивіда як на соматичному, так і на психічному рівні [1]. Саме на цей період припадає активний розвиток репродуктивної системи, у дівчат з'являються перші менструації. Сучасні дослідження показують, що дівчата не надто поінформовані про менструацію. Імплицитні табу, пов'язані з менструацією, обмежують отримання підлітками необхідної інформації [2,3]. Порушення регулярності менструацій – поширене явище в підлітковому віці, особливо перші 2-3 роки після менархе [4]. Проблеми психологічного опанування дівчатами-підлітками тілесних аспектів жіночої зрілості набувають особливого забарвлення в разі виникнення тих чи інших відхилень в процесі становлення менструальної функції. Ситуація виникнення порушень репродуктивної системи ставить перед дівчиною психологічно складні питання, що вимагають усвідомлення, осмислення й додаткової регуляції. Медики зазначають, що своєчасна ідентифікація менструальних відхилень у підлітків може дати можливість покращити потенціал репродуктивного здоров'я щодо дорослості [5]. Вказане обумовлює актуальність дослідження психологічних складових відношення підлітків до нерегулярності менструації.

Поняттям установки визначають цілісний динамічний стан готовності людини до певної активності. Фіксована установка утворюється під впливом попереднього досвіду або вербальних настанов щодо майбутніх подій [6].

Метою нашої роботи було дослідження ставлення дівчат-підлітків із розладами менструального циклу (РМЦ) до порушень репродуктивного здоров'я.

Проведене дослідження спиралося на матеріали інтерв'ювання дівчат-підлітків із РМЦ. Обстежено 90 дівчат віком 14-17 років, що перебували на стаціонарному лікуванні в клініці Інституту охорони здоров'я дітей і підлітків АМНУ з приводу порушень менструального циклу у вигляді пубертатних маткових кровотеч, первинної та вторинної аменореї.

Для визначення особливостей ставлення дівчат до репродуктивного здоров'я було використано напівструктуроване інтерв'ю, під час якого прояснювали наявність у респондентом будь-яких попередніх відомостей щодо можливості порушень менструації, з'ясовували стратегії їх реагування при появі ознак нерегулярності менструацій. Наявні уявлення підлітків про менструацію як таку визначали за допомогою непрямих запитань.

Результати якісного аналізу інтерв'ю дозволили окреслити проблематику усвідомлення підлітком порушення менструальної функції як захворювання. При визначенні когнітивних складових осмислення підлітком ситуації гінекологічного захворювання, що включають

спектр контекстних знань щодо менструації та її порушень, передусім слід зазначити, що власне порушення менструального циклу виходять за рамки усталених уявлень підлітків про захворювання, тобто фіксовані установки підлітка щодо хвороби оминають симптоматику менструальної іррегулярності. Звичні індикатори хворобливого стану (біль, нездужання, слабкість), що задають суб'єктивну межу між соматичною хворобою та здоров'ям, виявляються недовірними при порушеннях регулярності менструацій. Це обумовлено тим, що з одного боку, менструації часто супроводжуються відчуттями слабкості, нездужання чи навіть болем, а стереотипи ставлення до менструації, поширені в жіночій культурі, припускають нормативність менструального болю як неминучого супутника «жіночого прокляття». Про поширеність серед підлітків уявлень про усталений зв'язок менструальних кровотеч із больовими почуттями яскраво свідчать повідомлення дівчат із ПА, які ще не мали власного досвіду менструацій. Так, на питання, що могла б розповісти про місячні одна дівчинка передусім каже, що могла б поради, які таблетки вживати від болю. Інша говорить: «Живіт болить перед ними, що стан такий, нервуєш, на всіх кричиш, зриваєшся». «Ну, в принципі, конечно, хочеться, але я думаю, що буде боліти живіт, все таке...». Уявлення про зв'язок менструації з болем знайшли відбиток у в повідомленнях 76,7% дівчат із РМЦ.

З іншого боку, власне зміни ритмічності появи менструації, що визначають стан маткової кровотечі або проявляються аменореями, не пов'язані з больовими відчуттями. Порушення менструального циклу як захворювання неможливо виділити на підставі лише звичного розуміння перцептивних сигналів. Суб'єктивне визначення гінекологічних порушень даного кола як захворювання потребує від підлітка оновлення когнітивної опори, залучення культурної інформації, спрямованої на переоцінку й нове осмислення тілесних сигналів в контексті дівочого розвитку, іншими словами – специфічної фіксованої установки, орієнтованої на майбутнє та цінності репродуктивного здоров'я.

Виділити маткову кровотечу як захворювання дозволяють знання про нормативну тривалість менструації. Визначити первинну аменорею як порушення менструальної функції дозволяють уявлення про нормативні дати даного покоління строки розвитку вторинних статевих ознак у дівчат та строки появи менархе. При вторинній аменореї основним симптомом порушення циклу є тривалість відсутності менструації. Оцінити подібний стан як захворювання дівчина може лише спираючись на знання й переконання, що менструації приходять з певною регулярністю.

Незважаючи на те, що розлади менструацій у підлітків – досить поширене явище, дівчата часто були не поінформовані в цій області до того як зустрілися із порушеннями в особистому досвіді. Так, 42,2% респонденток вказували, що не мали попередньої поінформованості щодо розладів менструацій.

Опитані дівчата, стикнувшись у власному досвіді з порушеннями менструації на етапі становлення репродуктивної системи, по різному реагували на ситуацію захворювання. Вони могли звертатися для прояснення до матері (43,0%) чи до інших жінок у своєму оточенні; пасивно спостерігати, дотримуючись вичікувальної позиції (21,0%); або були схильні зневажати тілесні та соціальні сигнали щодо особливостей становлення власної репродуктивної системи.

Деякі дівчата, навіть перебуваючи на лікарняному ліжку з приводу РМЦ категорично відкидали визначення особливостей тілесного розвитку як хвороби – такі хворі становили 11,7% опитаних. Аналіз матеріалів опитування дозволив встановити, що дівчатка, які наполегливо демонстрували впевненість у анозогностичних поглядах, зазначали, що отримували перші відомості щодо менструації досить пізно. Перше звістки щодо місячних вони співвідносили зі своїм 12-річним віком.

Серед тих дівчат, які вказували, що вперше дізналися про місячні після того, як їм виповнилося 11 років, 50,0% суб'єктивно не визнавали наявне гінекологічного порушення як соматичне нездоров'я. В підгрупі хворих, що вперше дізнавалися про місячні в більш ранньому віці, таких не було. Це свідчить, що запізніле інформування щодо менструації як такої, нетривалий час психологічного опанування питань дівочого статевого розвитку обмежували спроможність дівчат достатньою мірою інтегрувати отримані відомості до цілісної системи уявлень про власне здоров'я. Дівчата, які пізніше залучались до психологічного опанування циклічних аспектів жіночої зрілості, в подальшому в половині випадків були неготовими зріло та відповідально ставитися до менструальних порушень, не мали змогу виробити реалістичну свідому позицію щодо власного здоров'я в разі виникнення гінекологічного розладу в підлітковому віці.

Отже, дослідження психологічних аспектів ставлення до розладів менструації дозволило констатувати, що когнітивні складові опанування менструацій й адекватне усвідомлення дівчатками-підлітками меж норми й порушень менструальної функції й статевого розвитку постають значним резервом на шляху формування відповідальної здоров'язберігаючої поведінки підлітків в ситуації гінекологічного захворювання. Отримані в процесі якісного емпіричного дослідження результати окреслюють проблемні тенденції в ставленні дівчат-підлітків із розладами менструального циклу до порушень репродуктивного здоров'я, зокрема суб'єктивні труднощі визнання особливостей власного тілесного функціонування як відхилення від здорового розвитку. Своєчасне залучення дівчат до культурного досвіду,

пов'язаного із менструацією, забезпечує підлітків адекватними установками, що орієнтовані на майбутнє та враховують цінності репродуктивного здоров'я. Підтримка розвитку і становлення цих аспектів світогляду дівчини є важливим напрямком психоосвітньої роботи з підлітками, що страждають на порушення менструального циклу.

Література

1. Бацильова О. В. Медико-психологічні особливості репродуктивного здоров'я молоді у сучасних умовах [Текст] / О. В. Бацильова // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка / [за ред. С. Д. Максименка]. – Т. X., Ч. 9. – К, 2008. – С. 63-72.
2. Stubbs Margaret L. Cultural Perceptions and Practices around Menarche and Adolescent Menstruation in the United States [Text] / Margaret L. Stubbs // Annals of the New York Academy of Sciences. – 2008. – Vol.1135. – P.58-66.
3. Потон Л. Сексуальная жизнь подростков. Открытие тайного мира мальчиков и девочек. [Текст] / Л. Потон. – Пер. с англ. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2001. – С. 35-51.
4. Golden N.H. The Pathophysiology of Amenorrhea in the Adolescent [Text] / Neville H. Golden and Jennifer L. Carlson // Annals of the New York Academy of Sciences. - 2008.- Vol.1135. - P.163-178.
5. Popat V. B. The Menstrual Cycle : A Biological Marker of General Health in Adolescents [Text] / V.B. Popat, T. Prodanov, K. A. Calis and L. M. Nelson // Annals of the New York Academy of Sciences. – 2008. – Vol.1135. – P.43-51.
6. Узнадзе Д. Н. Психология установки [Текст] / Д.Н.Узнадзе. – СПб.: Питер, 2001. – 416с.